

“L’arqueologia encara té molta feina per fer en l’Egipte grecoromà”

Entrevista a Eva Subías, editora principal del llibre *The Space of the City in Graeco-Roman Egypt. Image and Reality*

“L’arqueologia encara té molta feina per fer en l’Egipte grecoromà”

La doctora Eva Subías Pascual, professora de la Universitat Rovira i Virgili (URV) i investigadora adscrita a l'ICAC, ens parla del llibre *The Space of the City in Graeco-Roman Egypt. Image and Reality* (Documenta, 22). El volum aplega les aportacions a la trobada “La concepció de l’espai a l’Egipte grecoromà”, que va tenir lloc a la URV ara fa un parell d’anys. També en són editors Ignacio Fiz (URV/ICAC), Rosa Cuesta (ICAC), Pedro Azara (UPC) i Jesús Carruesco (URV/ICAC).

El llibre està mig camí de l’arqueologia urbana i l’arqueologia del paisatge?

En part sí, perquè recull mirades entre l’espai urbà i el paisatge des de diferents disciplines, amb aportacions de filòlegs, papiròlegs, arqueòlegs, etc. El nucli del llibre és l’espai, preferentment la ciutat i el seu entorn, i ofereix un joc de mirades creuades per analitzar la realitat arqueològica d’Egipte en el període grecoromà.

Què caracteritza la ciutat a Egipte en aqueta època?

Dos aspectes. El primer és el paisatge nilòtic, del Nil. En època antiga és de gran importància. S’imposa molt perquè és mòbil, i amb molta rapidesa arrossega terres, desplaça camins entre ciutats, va refent cíclicament el paisatge interurbà i també l’urbà... L’aigua de la inundació s’havia de controlar i dominar, introduint-la amb canals i embassaments en el teixit construït.

Eva Subías amb Ignacio Fiz, també editor del llibre.

No devia ser fàcil.

Un exemple paradigmàtic podria ser Oxirinc, ciutat de l'Egipte mitjà, on la vall és més ampla i fèrtil, i també més exposada als moviments del riu. Però, l'altra meitat de l'any, amb la baixada de les aigües, els canals i carrers adoptarien un aspecte ben diferent. La construcció de preses a Egipte és molt recent, i les zones inundables duren ben bé fins al 1970.

Quin és l'altre factor determinant?

La conquesta ptolemaica, perquè posa Egipte en relació amb la cultura clàssica, és a dir, amb l'urbanisme, les tipologies arquitectòniques... Tot i que Egipte és una excepció entremig de les regions mediterrànies, perquè el país queda bloquejat, aïllat respecte de fenòmens que afecten les ciutats grecoromanes. Tret de pocs casos com ara Alexandria, els centres urbans no reben l'estatut de *polis*, de manera que la majoria dels habitants no tenen mecanismes de participació política.

En què es veu l'aïllament d'Egipte?

Hi ha, per exemple, un cert immobilisme demogràfic: pocs emigrants i pocs immigrants. Hi ha poca aportació exterior, a causa d'una política de l'Imperi romà d'impedir l'accés de rics romans forans a la propietat de la terra, al revés de la resta de l'Imperi. Les ciutats no tenen el dinamisme social que caracteritza altres regions de l'Imperi. A Egipte, Roma menysprea el progrés social.

Per què?

Per assegurar-se que no sorgís cap contrapoder, que els egipcis no es fessin forts dins de la societat imperial romana. Encara hi havia el record de l'època faraònica, i a més Egipte podia fer perillar recursos: cereals, pedreres (s'hi extreia pòrfid i granit, reservats per a usos imperials) i altres productes de luxe, com paper, teixits de seda, resines...

Així tractaven Egipte de colònia!

En un sentit expoliador, sí. Però més endavant milloren, perquè a principi del segle III dC, amb la Constitutio Antoniniana, en temps de Caracalla, tots els habitants no esclaus obtenen

el dret a la ciutadania romana. En aquell moment, però, ser ciutadà romà està devaluat, i les ciutats egípcies ja tenen un tarannà propi, unes elits forjades segons costums propis, i no canvien gaire.

Urbanísticament com són?

Depèn. Les ciutats que reben nom de metròpolis, les capitals dels diversos nomós, es doten d'estructures urbanes i elements arquitectònics que s'emmirallen en la cultura clàssica, perquè són cap de llançà de l'organització territorial i lloc de residència d'elits.

I les altres ciutats?

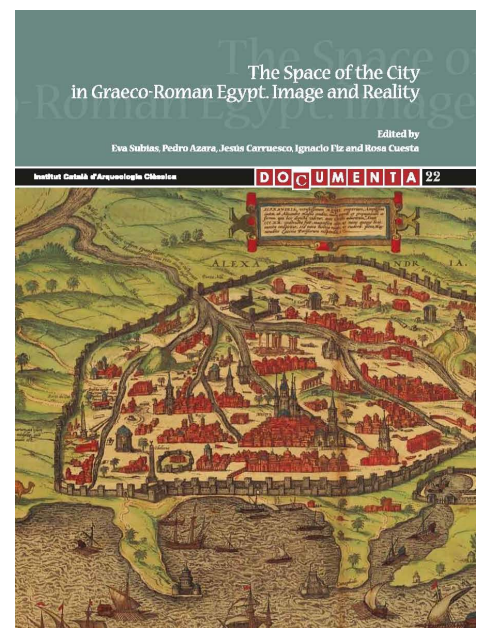
Les ciutats de segon ordre a la vall o als oasis eren molt heterogènies. Hi ha una simbiosi entre les prioritats urbanístiques clàssiques i la tradició arquitectònica egípcia. Per exemple, el temple i el dromos que hi porta esdevé l'eix urbà un eix principal de la ciutat, mentre que en època faraònica era als afores el temple estava aïllat de l'hàbitat. També hi ha altres ciutats a valorar, sobretot a la costa, amb un altre comportament, potser més mediterrani.

Com Alexandria?

Alexandria és la gran ciutat d'Egipte! És una de les grans capitals hel·lenístiques on s'exploren noves formes d'organització de la ciutat a partir de l'herència de la polis clàssica. És la capital d'un regne i com a tal és la seu d'un palau, i d'un palau faraònic en el sentit literal de l'expressió. I a més és la porta d'Egipte cap a la Mediterrània, perquè és per la Via canòpia que es treu el gra que baixa del Nil i proveeix tota la Mediterrània.

L'Alexandria hel·lenística és una ciutat que ha de comptar amb les especificitats que li dona l'aigua. Té tota una xarxa de canals i, subterràniament, és plena de cisternes. És per això que el racionalisme de la trama urbana s'hi va anar esborrant a mesura que els cursos d'aigua van poder campar sense control, com es veu a la coberta del llibre.

Què aporta de nou el vostre llibre?

La investigació arqueològica a Egipte, tradicionalment centrada en l'època faraònica, s'ha obert a l'època clàssica i postclàssica i es comença a tenir una visió més completa d'Egipte a l'antiguitat. No som ni els primers ni els únics que treballem aquest període, però el que és interessant i nou és l'esforç per crear un equip científic internacional i asseure plegats papiròlegs, filòlegs, arqueòlegs i especialistes en geomorfologia i estudiar l'espai multidisciplinàriament.

Per què és tan important?

Hi ha molts estudis papirologics i filològics i pocs estudis arqueològics! De restes no en

tenim, perquè la majoria de construccions eren de tovet (una mena de maons de fang).
Tenim informació escrita per donar nom i colors a l'espai, però falten dades arqueològiques.

Quin repte, pels arqueòlegs!

Sí, hi ha molta feina per fer des de l'arqueologia. De moment per analitzar la realitat urbana ens hem centrat sobretot en Oxirinc, el Faium i les ciutats dels oasis, però són pocs casos, insuficients! En els nostres treballs hi ha un elevat grau d'especulació, d'hipòtesis, per estimular el diàleg i la recerca.

Text i fotos de Carme Badia i Puig

Octubre del 2012